

Η αποδοχή της διαφορετικότητας μέσα από τη γνωριμία με το λαϊκό πολιτισμό

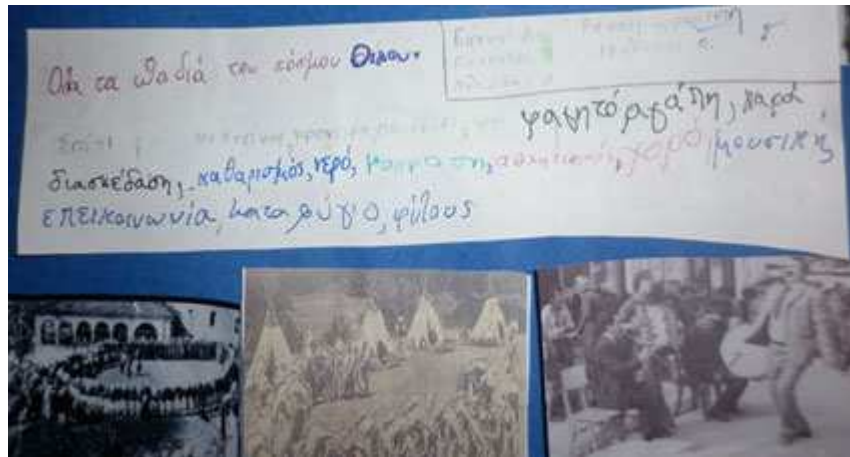
Ολυμπία Αγαλιανού

Εισαγωγή

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε ολοήμερο δημοτικό σχολείο με ενιαίο αναμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (ΕΕΑΕΠ) στο πλαίσιο των σχολικών δραστηριοτήτων πολιτιστικών θεμάτων και εντάχθηκε στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Συμμετείχαν δύο τμήματα της Δ΄ τάξης (37 μαθητές). Ξεκίνησε στις 18 Οκτωβρίου και ολοκληρώθηκε στις 15 Μαρτίου, πριν την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς.

Στα ΕΕΑΕΠ διατίθενται τέσσερις διδακτικές ώρες την εβδομάδα στη φυσική αγωγή και μία από αυτές αφιερώνεται στο αντικείμενο των χορών/ μουσικοκινητικής αγωγής (ΦΕΚ 1327/2011 - Αριθμ. Φ.12/520/61575/Γ1). Τα παιδιά, είχαν έρθει σε επαφή με την έννοια του λαϊκού πολιτισμού και είχαν εξοικειωθεί με ορισμένους παραδοσιακούς χορούς στη Γ΄ δημοτικού. Με δεδομένο το ενδιαφέρον που έδειξαν, αναδύθηκε η ιδέα να διευρυνθεί ο στόχος του μαθήματος μέσα από μια ανθρωπολογική θεώρηση του χορού (Royce, 2003).

Ως διαφορετικότητα νοείται οποιαδήποτε φυλετική – εθνική, εθνοτική ή ευρύτερα κοινωνική διαφορά όπως και οποιαδήποτε φυσική μειονεξία (αναπηρία, νοητική στέρση, μαθησιακές δυσκολίες κτλ). Ο προγραμματισμός περιλάμβανε τη διάθεση μιας ώρας την εβδομάδα στο πρόγραμμα, αλλά στην πράξη υπήρξε διάχυση του προγράμματος στη διδασκαλία της φυσικής αγωγής και εμπλοκή άλλων μαθημάτων. Επιπρόσθετα, έγιναν τέσσερις συνδιδασκαλίες των δύο τμημάτων και μία κοινή δράση με έναν προσκεκλημένο εθνομουσικόλογο.

1. Υλοποίηση του προγράμματος

1.1 Αρχές του προγράμματος

Ο ακριβής τίτλος δεν ανακοινώθηκε στα παιδιά για να μην προκαταβάλει τη δράση και τη στάση τους. Τονίστηκε η έννοια της διερεύνησης του τρόπου που ο λαϊκός πολιτισμός και η κοινότητα αντιμετωπίζει τη διαφορετικότητα χωρίς να προδιαγραφεί η θετική αντιμετώπιση. Επίσης, δεν διευκρινίστηκαν τρόποι δράσης και διερεύνησης για να μην περιοριστεί η δημιουργικότητα και να εξασφαλιστεί χώρος για το νέο και το διαφορετικό. Πριν την έναρξη τα παιδιά δεσμεύτηκαν ότι θα συμμετέχουν ενεργά και θα αφιερώνουν τουλάχιστον μία διδακτική ώρα στο σκοπό αυτό.

Ως βασική αρχή και διδακτική προσέγγιση η εκπαιδευτικός έθεσε την επαγωγική διαδικασία: το ακριβές περιεχόμενο θα αναδύονταν κατά τη διαδικασία, σύμφωνα με τα

ενδιαφέροντα των παιδιών. Η εκπαιδευτικός, θα διευκόλυνε οποιαδήποτε πρόταση. Την ολοκλήρωση του προγράμματος θα σηματοδοτούσε η γενικότερη αίσθηση της ομάδας.

1.2 Περιγραφή δομής του προγράμματος

Το περιεχόμενο, η μορφή και η δομή των δραστηριοτήτων, ήταν αποτέλεσμα μιας επαγωγικής –δημιουργικής διεργασίας η οποία στηρίχτηκε στην αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού - μαθητών και στην ύπαρξη μικρότερων ομάδων εργασίας. Στη πορεία σχηματίστηκαν σταθερές ομάδες- πέντε πεντάδες και δύο εξάδες- αλλά σε ορισμένες συναντήσεις λειτούργησαν περιστασιακές ομάδες και λειτούργησαν μόνο για τη συγκεκριμένη συνάντηση. Η σύνθεση των ομάδων ήταν ευθύνη των παιδιών.

Το πρόγραμμα είχε σπειροειδή πορεία: πέρασε τέσσερις συνολικά φορές από τα ίδια στάδια, όπως αυτά περιγράφονται παρακάτω. Διευκρινίζεται ότι δεν πραγματοποιήθηκαν όλες οι δράσεις κάθε φάσης όλες τις φορές.

A. Ολομέλεια (δίωρη συνάντηση και των δύο τμημάτων) και συμπληρωματικές διδασκαλίες ανά τμήμα: Ερεθίσματα και καθοδήγηση από την εκπαιδευτικό.

- **Οπτικά ερεθίσματα:** προβολή φωτογραφιών, βίντεο, έκθεση βιβλίων.
- **Κινησθητικά ερεθίσματα:** α) Εκμάθηση ή επανάληψη χορών, παιχνιδιών, παιχνιδιοτραγουδιών, από την Ελλάδα και άλλες χώρες, β) δημιουργική επεξεργασία παραδοσιακού υλικού.
- **Συζήτηση ή εργασία σε ομάδες:** Συζήτηση με ερέθισμα ερωτήσεις της εκπαιδευτικού. Επεξεργασία του θέματος σε ομάδες (από ζευγάρια σε τετράδες και παρουσίαση των συμπερασμάτων στην ολομέλεια).
- **Σύνοψη:** Σύνοψη από την εκπαιδευτικό και ορισμός θεμάτων εργασίας ή διερεύνησης.

B. Διερεύνηση των θεμάτων από τις ομάδες: Το στάδιο αυτό υλοποιήθηκε εντός και εκτός διδακτικού ωραρίου της φυσικής αγωγής. Η δουλειά στις ομάδες πέρασε από τα εξής στάδια: α) ατομική δουλειά η οποία αφορούσε συλλογή υλικού και β) ανταλλαγή υλικού και σύνθεση.

Τα παιδιά, με δική τους πρωτοβουλία, ζήτησαν βοήθεια από το της πληροφορικής, τη δασκάλα της μουσικής και των εικαστικών. Επίσης, ζήτησαν από τις δασκάλες της τάξης να τους παραχωρήσουν κάποιες ώρες από την ευέλικτη ζώνη για να εργασθούν στο σχολείο. Οι συνάδερφοι εκπαιδευτικοί ανταποκρίθηκαν στο αίτημα των παιδιών θετικά. Η διεργασία αυτή, αρκετές φορές, συνέβη ή ολοκληρώθηκε στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

Γ. Παρουσίαση στην ολομέλεια και ομαδικές δράσεις:

Η φάση αποτέλεσε το κύριο και πιο ενδιαφέρον μέρος του προγράμματος και οι δράσεις της θα αναφερθούν στη συνέχεια. Η παρουσίαση και επεξεργασία του υλικού γινόταν με την καθοδήγηση – διευκόλυνση της εκπαιδευτικού. Η εκπαιδευτικός στη συνέχεια επέκτεινε το υλικό και πρότεινε δράσεις, βασισμένες στην παρουσίασή του, οι οποίες είχαν ως στόχο την συνειδητοποίηση της έννοιας της διαφορετικότητας, τη συνειδητοποίηση της αξίας της διαφορετικότητας και την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Δ. Αναστοχασμός – συμπεράσματα – επανεκκίνηση.

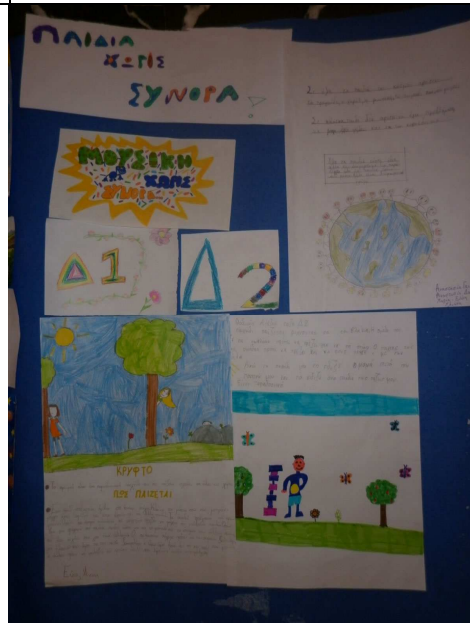
Συζήτηση σε ζευγάρια, τετράδες και στην ολομέλεια για όλη την πορεία, ομαδικά κολάζ ή δημιουργία «μικρής αφίσας» με συνθήματα.

1.3 Περιγραφή δραστηριοτήτων του προγράμματος

Τα θέματα και οι δραστηριότητες του προγράμματος κινούνται ταυτόχρονα σε δύο άξονες: α) εστίαση σε διαφορετικούς πολιτισμούς – εθνότητες – εθνότητες χώρες κτλ., β) εστίαση «στο διαφορετικό» μέσα στην ίδια την κοινότητα.

- **Παραδοσιακά παιχνίδια.**

Υλικό	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none">• Συνεντεύξεις από μεγαλύτερους σχετικά με τα παιχνίδια που έπαιζαν: τι έπαιζαν, πού το έπαιζαν, ποιος συμμετείχε κτλ.• Συλλογή από φωτογραφίες με παιχνίδια απ' όλο τον κόσμο.• Συλλογή από πίνακες ζωγραφικής που απεικονίζουν παιχνίδια (Bruegel, Goya, Forbes, Ιακωβίδης, Γύζης, Σαββίδης, κ.α)	<ul style="list-style-type: none">• Τα παιδιά παίζουν τα παιχνίδια και διερευνούν τη δυνατότητα συμμετοχής σε αυτά ανεξάρτητα από την ταυτότητα και τις δεξιότητες. Μεταφέρουν τη σκηνή σε άλλο χώρο και άλλη εποχή (δραματοποίηση). Τα παιδιά ζωγραφίζουν ατομικά ή σε ομάδες τα παιχνίδια.• Δραματοποιήσεις διηγήσεων, εστίαση ή εμπλουτισμός της ιστορίας με στοιχεία που αφορούν στη διαφορετικότητα και την αποδοχή. Η εκπαιδευτικός επεκτείνει τη διήγηση και δίνει το θέμα της δραματοποίησης.• Οι φωτογραφίες ζωντανεύουν: τα παιδιά παίζουν αυτό βλέπουν. Μέσα από συνεργασία σε ομάδες καταλήγουν στη δράση/ ανακατασκευή. «Συνομιλούν» με τα παιδιά στις φωτογραφίες από τις άλλες χώρες και τα «καταλαβαίνουν».• Μουσικοκινητικός αυτοσχεδιασμός – δραματοποιήσεις με βάση το περιεχόμενο των έργων τέχνης. Η εκπαιδευτικός, μέσα από γενικές οδηγίες, κατευθύνει τα παιδιά στις έννοιες της αποδοχής και της ενσωμάτωσης. Κινητοποιεί τα παιδιά με ερωτήσεις όπως: ποιοι παίζουν, πώς είναι αυτοί, ποιον δεν θα άφηναν να παίξει κτλ.• Ομαδικό κολάζ από ζωγραφιές, φωτοτυπίες, γραμμένες σκέψεις και εντυπώσεις κτλ.

• Παραδοσιακοί χοροί – παιχνιδοτράγουδα

Υλικό	Δράσεις
<ul style="list-style-type: none"> • Χοροί από διάφορα μέρη της Ελλάδας και από άλλες χώρες. • Φωτογραφίες και πίνακες ζωγραφικής από παραδοσιακούς χορούς και γλέντια • «Το παράδειγμα της Θράκης: χοροί, γλώσσες, εθνότητες, θρησκείες στο ίδιο χοροστάσι». (Υλικό παρουσιασμένο στο σχολείο από τον καλεσμένο εθνομουσικολόγο – ερευνητή Χ. Σαρρή) . • Αποκριάτικοι χοροί και γαϊτανάκι. 	<ul style="list-style-type: none"> • Τα παιδιά χορεύουν τους χορούς στο «χοροστάσι». Διερευνούν τις ομοιότητες, τις διαφορές, τη δυσκολία, τη δυνατότητα συμμετοχής, τη δυνατότητα επικοινωνίας σε σχέση με τη χωροταξία τους κτλ. Συγκρίνουν: χορούς από διαφορετικά μέρη, λαϊκούς χορούς με σύγχρονες και τεχνικά απαιτητικές φόρμες. Διερευνούν τον τρόπο εκμάθησης των χορών στην κοινότητα και το «ποιος μπορούσε» να τους μάθει. Συγκρίνουν με τη σημερινή διδασκαλία σε σχολές χορού, διαγωνισμούς χορού κτλ. • Δραματοποιήσεις και μουσικοκινητικοί αυτοσχεδιασμοί εμπνευσμένα από το οπτικό υλικό σε ομάδες. Τα παιδιά αναλαμβάνουν συγκεκριμένους ρόλους από το χοροστάσι και την κοινότητα: μουσικοί, χορευτές, θεατές, ρόλοι – χαρακτήρες – προσωπικότητες της κοινότητας, ξένοι, περαστικοί κτλ. Διερευνούν τους όρους και τη δυνατότητα συμμετοχής στο χοροστάσι, την έννοια της συμμετοχής, κάνουν σύγκριση ανάμεσα σε διάφορους πολιτισμούς και σύγκριση με σήμερα. • Τα παιδιά χορεύουν χορούς με παρόμοια ή ίδια κινητικά μοτίβα και μουσικές διαφορετικών προελεύσεων, ακούνε ίδια τραγούδια σε δύο διαφορετικές γλώσσες (πχ έχε γεια πάντα γεια, στην ελληνική και τουρκική γλώσσα). Τα παιδιά αναπαριστούν ένα πολυπολιτισμικό γλέντι αξιοποιώντας όλο το υλικό και καθοδηγούμενα από την εκπαιδευτικό. Μιλάνε για τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους, ζωγραφίζουν σε ομάδες. • Τα παιδιά βλέπουν βίντεο με ελληνικά παραδοσιακά δρώμενα. Συζητούν για τον τρόπο μεταμφίεσης, σχολιάζουν την κοινή βάση της μεταμφίεσης και το διαφορετικό που αυτή φέρει, τι επιτρέπει, γιατί είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Χορεύουν αποκριάτικους χορούς. Σχολιάζουν το γεγονός ότι το γαϊτανάκι απαντάται σε πολλούς πολιτισμούς, παίζουν το γαϊτανάκι, μιλάνε για το συμβολισμό του και κάνουν ομαδικό κολάζ.

Συμπεράσματα

Τα συμπεράσματα παρουσιάζονται όπως προέκυψαν από τα ίδια τα παιδιά. Η διατύπωση που ακολουθεί συνοψίζει δεδομένα από συζητήσεις και αναστοχασμό στην ολομέλεια, κολάζ, αφίσες και γραπτές σκέψεις.

- Διαφέρουμε σε ότι έχουμε ίδιο: έχουμε διαφορετικά μάτια γιατί όλοι έχουμε μάτια, μιλάμε πολλές γλώσσες γιατί όλοι επικοινωνούμε με το λόγο, έχουμε διαφορετικούς χορούς γιατί όλοι χορεύουμε κτλ. Κάποιες φορές «νοιάζει» το διαφορετικό και κάποιες το ίδιο-κοινό.
- Αποδέχομαι το διαφορετικό δε σημαίνει ότι το θαυμάζω, ούτε ότι το υιοθετώ, ούτε ότι παύει κάποιες φορές με ενοχλεί.
- Η μουσική, τα παιχνίδια και οι χοροί έχουν τόσα κοινά και ταξιδεύουν «χωρίς να μας ρωτήσουν: Αφίσα: μουσική χωρίς σύνορα, παιχνίδια χωρίς σύνορα, χοροί χωρίς σύνορα.
- Τα παιδιά σε όλο τον κόσμο έχουν τις ίδιες ανάγκες και θέλουν τα ίδια πράγματα.
- Η διασκέδαση δε χρειάζεται ιδιαίτερες ικανότητες. Χρειάζεται παρέα και αποδοχή και σεβασμό.
- Το διαφορετικό και το ενδιαφέρον μοιάζουν σαν λέξεις. Το διαφορετικό είναι ενδιαφέρον, το ίδιο είναι μονότονο.

Υποδείξεις.

- Κατανόηση και σεβασμός στη λαϊκή δημιουργία.
- Προσεκτική έρευνα για τη συγκέντρωση του υλικού και την αξιοποίηση του υλικού των παιδιών.
- Εμπιστοσύνη στην επαγωγική διαδικασία και αποφυγή στοχοπροσανατολισμού.
- Εμπιστοσύνη στη λειτουργία της ομάδας.

Βιβλιογραφία

- Ζήκος, Γ., Παναγιωτοπούλου, Α. (1990) *Φαινομενολογία του ελληνικού παραδοσιακού χορού*. Αθήνα: Τελεθριον.
- Καρφής, Β., Ζιάκα, Μ. (2009) *Ο Ελληνικός Παραδοσιακός ορός στην Εκπαίδευση: προτάσεις διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Διάπλους.
- Lawson, F., G. *Street Games*. New York: Schott.
- Lazzarato, F. (2002) *Oh che Bel Castello*. Milano: Mondadori.
- Lopez, S., Maschat, V. (2006) *Quien canta su mal espanta! Singing Drives away Sorrow! Songs, Games and Dances from Latin America*. Madrid: Schott.
- Παναγιωτοπούλου, Α. (1995) *Νεοελληνικός Χορός*. Αθήνα: Τελεθριον.
- Royce, P., A. (2005) *Η ανθρωπολογία του χορού*, επ., μτφρ. Μ. Ζωγράφου. Αθήνα: Νήσος.
- Ράπτης, Α. (επιμ) (1994) *Ο χορός πέρα από σύνορα*. Πρακτικά Συνεδρίου. Αθήνα: Διεθνής οργάνωση Λαϊκής Τέχνης, Ελληνικό Τμήμα.
- Ράπτης, Α. (1992) *Χορός, πολιτισμός και κοινωνία*. Αθήνα: Θέατρο Δόρα Στράτου.
- Ράπτης, Α. (1985) *Ο κόσμος του ελληνικού χορού*. Αθήνα: Πολύτυπο.
- Σπηλιάκος, Σ. (2008) *Ο αιγαιοπελαγίτικος μπάλλος*. Αθήνα: Αντώνης Αναγνώστου.
- Vallejo, P. (2004) *Mbudi, mbudi na mhang*. Madrid: Polo Vallejo.

Ολυμπία Αγαλιανού είναι εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, Διδάκτωρ Φ.Π.Ψ, πτυχιούχος ΤΕΦΑΑ, (παραδοσιακοί χοροί), πτυχιούχος αρμονίας. Μετεκπαίδευση στη μουσικοκινητική αγωγή Orff (Σχολή Μωραΐτη), εκπαίδευση στη χοροθεραπεία (GADT) και στο Συστημικό Σκέπτεσθαι (ΑΚΜΑ). Συγγραφικό έργο στη Φυσική Αγωγή και τη Μουσικοκινητική Αγωγή. Επιμορφωτικό έργο σε Ελλάδα και εξωτερικό.